

MO 21

BEAT GENERATION

- 1) charakterizujte poéziu a prózu beat generation ukrivdenej vojnou, manifest
G) jazykové štýly a slovníky – druhy, uplatnenie hovorovej reči v umeleckej tvorbe

BEAT GENERATION: predstavujú americkú poéziu a prózu po 2WW v pol. 50. rokov, vznikli v San Franciscu (najviac tu vidieť lesk a biedu Ameriky). Mladých básnikov spájalo vedomie osobnej spolupatričnosti, požiadavka intenzívneho vnútor-ného života a ničím neobmedzovaná sloboda jednotlivca. Beat = bit' (zbitá, zmlátená generácia), beatud (blažený). V 70. rokoch bítické hnutie zasiahlo i Európu a to tak, že mladí ľudia začínali revolvovať proti spoločnosti, pretože im nevedela poskytnúť žiadny ideál, hľadajú útechu v nihilizme (náboženstvo o blaženosti), anarchizme a v mystike. Dnes sa správajú a píšú inak – píšú iné diela. Aktivizujú sa v ekologickom hnutí a fyzickej práci.

SPOLOČNÉ ZNAKY:

1. príklon k východnej filozofii a náboženstvu (najmä ovplyvnenie budhizmom)
2. protest proti americkému pokroku, zvelebujú anarchiu
3. píšú kvôli sebe a pre spriaznené duše
4. nepoznali žiadne tabu – žiadali pravdu a nahotu, odstraňujú sexuálne tabu
5. odmietali zveľbovanie rodinného života, manželstva, vieru v Boha - vadilo im, že ľudia si z Ježiša urobili komerciu
6. vlastnú vnímavosť a obrazutvornosť zvyšujú užívaním drog
7. ideálom ich umeleckej tvorby je zážitok dnes a tu – spontánna próza – snaha o zachytenie neopakovateľnosť chvíle
8. písali verše na verejné recitovanie, spolupracovali s jazzovými hudobníkmi, preto ich básne vystihujú rytmus jazzu
9. ignorujú interpunkciu, voľný verš, využívajú hovorovú reč
10. dôraz na neviazanosť všetkých zmyslov, názory sú plné mystiky, revolty
11. pokúšajú sa o haiku (krátky japonský básnický útvar, 2-3 verše so skrytou múdrosťou)

ALLEN GINSBERG: narodil sa v New Jersey, študoval na Kolumbijskej univerzite, cestoval po Európe, USA, Ázii, Južnej Amerike. Sféry jeho umeleckého záujmu sú sex, drogy, psychoanalýza, politika a príroda. Extravagantný básnik, stretával sa s bohémami, rebelmi a predstaviteľmi siekt. Jeho verše odrážajú básnikov vnútorný nepokoj, citové poryvy, ako aj protest proti hodnotám modernej civilizácie. Charizmatická osobnosť (vplyv na ľudí), ospevovaný i zatracovaný guru (v Indii ctihodná osoba, voda rebelov). Do poézie priniesol novú poetiku založenú na bezprostrednosti poézie, odtabulizovanie tém, voľný verš, neobvyklé metafory, naturalistické scény. V sanfranciskej Six Gallery recitoval svoje dielo Vytie, kde sa hneď dohodol s Lawrence Ferlinghettim na vydaní v jeho vydavateľstve City Lights. Kniha bola zhabaná pre obscénnosť a následný súd ešte znásobil jeho slávu a táto elégia sa stala básnickým manifestom hnutia. Ginsberg bol aj v Československu, komunisti v ňom videli „nepriateľa Ameriky“, no ako posol pravdy sa stal aj „nepriateľom Československa“. Písal veľmi individualis-tickú poéziu plnú vnútorného urpenia. Jeho poetika je založená na bezprostrednosti, odtabulizovaním tém i jazyka (nadávky), jeho verš je prispôbený dĺžke básnikovho dychu (recitujú sa za sprievodu jazzovej hudby). Bol homosexuál – zaľúbil sa do Neala Cassadyho, ten ho odmietol a to ho poznačilo.

Vytie – Kvílenie: 1956, manifest generácie ukrivdenej vojnou a spoločenskými konvenciami, spôsobil škandál, opisuje homosexuálne scény, obscénnosti, súdny proces – skončil oslobodením od súdu, tak sa táto poézia dostala k verejnosti, vyšla vo vydavateľstve City Likes Books – Ferlinghettiho vydavateľstvo. Vyjadruje v ňom odpor ku konvenciám, hmotným statkom, peniazom, vojne. Využíva tu slang a vulgarizmy, kontrast (na 1. strane odpor ku spoločenským konvenciám, na 2. strane hovorí o tom, ako by to malo vyzeráť. Motívmi básne sú manželstvo, návšteva u rodičov, svadba, svadobná cesta, svadobná noc, motívy samoty, hľadania samého seba a zmyslu podstaty vzťahu. „*Videl som najlepšie mozgy mojej generácie zničené šílenstvom, hladujúce a hystericky nahé, ako sa na úsvite vlečú černoškými ulicami a hľadajú dávku heráka...*“

Kadiš: zbierka venovaná na pamiatku jeho matky (kadiš = židovská modlitba za mŕtvych), podstatou sú spomienky autora na detstvo. Narodil sa v židovskej rodine, jeho mama bola ruská emigrantka ľavidovného zmýšľania, ktorá trpela duševnými poruchami (mala pocit, že ju prenasledujú špióni).

LAWRENCE FERLINGHETTI: narodil sa v NYC, študoval na Sorbonne, slúžil v námorníctve, 1951 sa usadil v San Franciscu, kde si otvoril kníhkupectvo City Likes Bookshop, kde sa konávali čítania poézie – centrum mladých ľudí, vydavateľstvo City Lights Books, kde začali vydávať knihy beatnikov. Ďalšie diela **Vychádzajúc zo San Francisca**, **Lunapark mysle** (využíva dynamickejší refrén), **On** (opisuje vymyslený portrét A. Ginsberga) a **Ona**.

Obrazy zašlého (zmiznutého svetla): básnická zbierka, kde verše sú členené podľa rytmu hovorovej reči, využíva slang, pretože verše sú určené na čítanie nahlas pred publikom, približuje sa hovorovej dikcii, pretože mnohé sú určené na

prednes za sprievodu huby. „Svet je ohromné miesto, kam sa narodiť, ak vám je fuk, že niektorí ľudia umierajú celý ten čas... ak vám len nie je proti srsti pár mŕtvych mozgov hore, alebo pár bombičiek, ktoré vám sem-tam vletia do ksichtu.

Nečistý spor s existenciou: s beatníkmi ho spája kritickosť americkej spoločnosti (odmietanie meštiactva, pokrytectva, zdôraznenie osobnej slobody), a odlišuje sa od nich umiernenjším spôsobom života a sociálnym aspektom poézie, tj. reaguje na politiku osobnosti (Fidel Castro, Nixon).

JACK KEROUAC: pochádza z francúzsko-kanadskej rodiny, záľuby – americký futbal a literatúra, na Columbia College mal športové štipendium, no po úraze škola prestáva platiť a dá prednosť literatúre. Vstúpil do národného loďstva, odtiaľ ho však kvôli disciplinárnym problémom po psychiatrickom vyšetrení prepustili ako „paranoického schyzofrenika“. Od 40. rokov začína viesť život bez stáleho domova – u matky v NYC, s Cassadyovcami v San Franciscu, Mexiku. Mal život bez zamestnania, pracoval len príležitostne, zoznam povolání je v úvode k románu **Osamelý pútnik**. Žije bez rodiny, mal 2 krátke manželstvá, cestoval naprieč Amerikou, študoval budhistickú literatúru, čas trávil putovaním po horách – opis v diele **Dharmoví tuláci**. Postupne má pocity osamelosti, depresie, tie sú umocnené ochrnutím jeho matky a úmrtím Cassadyho, utápa sa v alkohole, zomiera na vnútorné krvácanie. Jeho **poézia** je inšpirovaná jazzom, autobiografickosť, bezprostrednosť, pocity melanchólie a odcudzenosti. Veci ako prichádzajú na um, tak ich dáva na papier. Básne **Blues Mexico City** a **Preklánanie diabla**. V **próze** využíva spontánnu metódu, lebo je prostriedkom max. sebavyjadrenia a osobodienia. **Tuláci, Skrytí ľudia, Doktor Sax, Na ceste** – romány, v ktorých glorifikuje nezáväzný spôsob života.

Na ceste: román zobrazuje životný štýl beatnickej generácie, je považovaný za beatnický manifest, klasický dokument americkej mládeže 50. rokov, ktorá odmietala ideál mladého úspešného Američana, snažila sa byť čo najmenej závislá na materiálnych veciach, milovala jazz a pod vplyvom východných civilizácií volila cestu k duchovným a telesným pôžitkom. Zobrazuje tie najrôznejšie skutočné zážitky z cesty naprieč USA, ide o spontánne písanie. Podľa legendy ju napísal za 3 týždne, avšak veľakrát ju prepisoval a príprava trvala 8 rokov. Rozprávačom príbehu je *Sal Paradise (KEROUAC)*, *Dean Moriarty (NEAL CASSADY)*, *Bull Lee (BORROUGHS)* a *Carlo Marx (ALLEN GINSBERG)*. Život je na ceste zbesilou jazdou za životnými zážitkami, naplnením životnej túžby. Zastávkami na dlhej diaľnici bytia sú sex, jazz, drogy. Dean má manželku Marylou, rozvedie sa a vezme si Camillu, po rokoch sa dá opäť dokopy s Marylou, bola to jediná žena, ktorú naozaj miloval. Sal sa počas stopovania zoznámil s mexičankou Terry, žije s ňou 15 dní, dievča sa potom vráti k rodine a Sal domov. Dôvod – je október a v októbri sa každý vracia domov. Zastaví sa u priateľa Bulla Leeho a chvíľu u neho býva. Opisuje životu Bulla s manželkou Jane – 50 dolárov na týždeň (10 Jane na bezzerdín, 40 Bull na drogy), majú 2 deti.... Hlavní hrdinovia sú vedení filozofiou maximálne využiť každú minútu prítomnosti bez ohľadu na minulosť alebo budúcnosť = žiť naplno.

Dharmoví tuláci: nepriame pokračovanie Na ceste, 2 priatelia, oboznamuje nás s bohémskym San Franciscom, neskôr sám autor je na odľahlých vrchoch hôr, dobrovoľne sa zúčastnil skúšky z osamotenosti, prijíma miesto strážcu lesných požiarov, chce sa zbaviť závislosti (drogy, alkohol).

JAZYKOVÉ ŠTÝLY: štýl je spôsob akým vyberáme a usporadúvame jazykové prostriedky v jazykových prejavoch.

- **Publicistický** – aktuálne písomné a ústne prejavy pre širokú verejnosť, má objektívne informovať, vzdelávať, zrozumiteľnosť, výstižnosť, pôsobivosť, stručnosť (správa, reportáž, interview, recenzia, fejtón, úvodník, komentár)
- **Rečnický** – mimojazykové prostriedky, intenzita hlasu, gestikulácia... má kratší rozsah a prehľadnejší obsah
- **Umelecký** – poetizmy, okazionalizmy, má zapôsobiť na emócie, vyvolať pocit, náladu, využíva básnické vyjadrovacie prostriedky, nie je významovo jednoznačný
- **Hovorový** – štandardné slová, expresíva, frazeologizmy, obrazné pomenovania, jednoduché súvetia. Často je súčasťou beletrie, najmä námetov v nižších spol. vrstiev, rozhovory v priateľskom duchu, častejšie v próze než v poézii, kde však nie je výnimkou – ukážka od Ferlinghettiho – *Obrazy zašlého sveta „vletia do ksichtu, je vám fuk, proti srsti“*
- **Náučný** – zložené súvetia, častice, kauzálne súvetia, odborné slová, logická kompozícia, prísna vedecká argumentácia...
- **Administratívny** – neutrálne, knižné slová, termíny, skratky, značky, skratkové slová, povolené konštrukcie, písomná forma, stručnosť, prehľadnosť, vecnosť, ustálené štátne normy (žiadosť, životopis...)

SLOVNÍKY A ICH FUNKCIA:

- Slovník slovenského jazyka – základný
- Slovník cudzích slov
- Prekladové slovníky
- Synonimický slovník
- Frazeologický slovník – ustálené slovné spojenia, majú svoj presný, ale prenesený význam
- Retrográdný slovník – slová sú v ňom zaradené podľa gramatických prípon

- Frekvenčný slovník – ako často sa používa konkrétne slovo
- Pravopisný slovník
- Etymologický slovník – zaoberá sa pôvodom slov
- Odborné slovníky – filozofický, ekonomický, právnický...